

Tämä on rinnakaistallennettu versio alkuperäisestä julkaisusta.

Tämä on julkaisun kustantajan pdf.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Tanskanen, T. 2019. Opiskelu työttömyysetuudella – uhka vai mahdollisuus ja kenelle? Talk-verkkolehti, Taide 29.10.2019.

URL: <https://talk.turkuamk.fi/taide/opiskelu-tyottomyysetuudella-uhka-vai-mahdollisuus-ja-kenelle/>

Kaikki julkaisut Turun AMK:n rinnakaistallennettujen julkaisujen kokoelmassa Theseuksessa ovat tekijänoikeussäännösten alaisia. Kokoelman tai sen osien käyttö on sallittu sähköisessä muodossa tai tulosteena vain henkilökohtaiseen, ei-kaupalliseen tutkimus- ja opetuskäyttöön. Muuhun käyttöön on hankittava tekijänoikeuden haltijan lupa.

This is a self-archived version of the original publication.

The self-archived version is a publisher's pdf of the original publication.

To cite this, use the original publication:

Tanskanen, T. 2019. Opiskelu työttömyysetuudella – uhka vai mahdollisuus ja kenelle? Online Magazine Talk, Art 29.10.2019.

URL: <https://talk.turkuamk.fi/taide/opiskelu-tyottomyysetuudella-uhka-vai-mahdollisuus-ja-kenelle/>

All material supplied via TUAS self-archived publications collection in Theseus repository is protected by copyright laws. Use of all or part of any of the repository collections is permitted only for personal non-commercial, research or educational purposes in digital and print form. You must obtain permission for any other use.

Timo Tanskanen

koulutusjohtaja, Turun ammattikorkeakoulu / Taideakatemia

Opiskelu työttömyysetuudella – uhka vai mahdollisuus ja kenelle?

Avainsanat: **taide, taideakatemia, työelämäyhteistyö**

Turun AMK:n Taideakatemia parantaa kulttuuri-, taide- ja media-alan kouluttautumis- ja työllistymismahdollisuuksia monin tavoin. Taide- ja kulttuurialojen työntekijöiden osaamisen kehittäminen on ammattikorkeakoulututkintoon ja ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavissa koulutuksissa sekä erikoistumiskoulutuksissa Taideakatemia perustehtävä. Sen lisäksi Taideakatemia vaikuttaa aktiivisesti yhteiskunnallisessa keskustelussa taiteilijoiden aseman ja työllisyyden kehittämiseksi. Tässä artikkelissa tartutaan jatkuvan, elinikäisen oppimisen kannalta ajankohtaiseen ja tärkeään kysymyspariin: miten rahoittaa opintoja perustutkinnon jälkeen ja tulevatko opiskelijat kohdelluksi yhdenmukaisesti myös rahoituspäätöksissä.

Kulttuuri- ja taidealan työelämä on jatkuvassa muutoksessa. Osaamisvaateina painottuvat vuorovaikutusosaaminen, työmenetelmien digitalisoituminen, oman osaamisen tuotteistaminen ja hinnoittelu sekä yrittäjämäinen toiminta kansainvälistyillä markkinoilla ja alihankintaketjuissa. Ammattikorkeakoulujen ylemmät tutkinnot on suunniteltu vastaamaan näihin uusiin työelämälähtöisiin osaamistarpeisiin. Käytännössä on huomattu, että esimerkiksi julkiseen taiteeseen liittyvien taidekilpailujen vaatimustaso teosten kolmiulotteisessa havainnollistamisessa on niin korkea, että perinteisen taidekoulutuksen käyneiden on vaikea kilpailla muotoilijoiden ja digitaalisen menetelmät hallitsevien taiteilijoiden kanssa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiossa 2030 painotetaan työelämän muutosta ja siihen vastaamista jatkuvan oppimisen kautta:

"Uusi työ on usein aika- ja paikkariippumaton, projektimaista ja edellyttää joko yrittäjyyttä tai yrittäjämäistä toimintaa palkkatyössä. Mikrotyö, uudet ansaintamallit, uudet organisaatiomuodot, arvojen muutos ja verkostomaisen toiminnan korostuminen muokkaavat tulevaisuuden työelämää. Digitalisaatio ja uusien teknologioiden käyttöönotto tuovat vauhtia työelämän murrokseen ja työmarkkinoiden muutoksiin. – Joustavat ja yksilölliset opintopolut ja tutkinnot mahdollistavat jatkuvan oppimisen elämän eri tilanteissa."

Kulttuurialan työllistyminen vaihtelee aloittain sekä alueellisesti

Kulttuurialoilla työllisyys ja työllistymisväylät vaihtelevat hyvin paljon aloittain ja alueellisesti. Työllisyyteen – tai työttömyyteen – on erilaisia polkuja, valintoja ja elämäntilanteita. Valtaosa kulttuuri- ja taidealoille hakeutuneista on tiennyt työllistymisen haasteellisuudesta ja silti tehnyt ratkaisun alalle hakeutumisesta ja kouluttautumisesta. Pääsääntöisesti alalla toimivat ovat sinnikkäitä, työteliäitä ja haluavat tulla toimeen omalla työllään.

Usein toimeentulo koostuu monista eri lähteistä ja myös määräaikaista apurahoista. Tämä korostuu etenkin kuvataiteen alalla. Joillekin toimeentulo tulee jonkin muun alan työllä, joka mahdollistaa itsenäisen taiteellisen toiminnan. Väistämättä osalla kulttuuri- ja taidealojen työntekijöistä tulee jaksoja, jolloin turvaututaan yhteiskunnan tukiverkkoon työttömyysturvan muodossa.

Osaamistarpeet muuttuvat – millä rahoittaa täydentävät opinnot?

Muuttuva työelämä haastaa kentällä toimivien osaamisen. Täydennyskouluttautuminen on monelle tarpeen, mutta voi tuoda elämäntilanteiden myötä taloudellisen lisäpaineen. Maksulliseen täydennyskouluttautumiseen ei välttämättä ole mahdollisuutta edes apurahojen kautta. Avoimen korkeakoulutuksen tarjontaa on vielä vähänlaisesti, vaikkakin tarjonta esimerkiksi yksittäisten koulutusmoduulien muodossa lisääntyy jatkuvasti.

"Tutkinnon päivittäminen ja korottaminen on monelle useimpiin osaamistarpeisiin vastaamisessa paras väylä. Lisäksi se avaa ovia julkisen sektorin tehtäviin, joihin usein vaaditaan ylempää korkeakoulututkintoa."

Päätöiset opinnot aikuisiällä vaikuttavat usein yksittäisen opiskelijan lisäksi kokonaisen perheen toimeentuloon ja elämään.

Opiskelu työttömyys- ja muilla tuilla

Opiskelu ylempään ammattikorkeakoulutkintoon on päätoimista, joten siihen on mahdollista saada taloudellista tukea. Mikäli opiskelijalla on jäljellä opintotukikaukua aiemmista opinnoistaan ja muut ehdot täyttyvät, hän voi hakea KELAlta opintotukea – opintorahaa mahdollisine huoltajakorotuksineen, opintolainan valtiontakauksella sekä asumislisää. Tuen määrä saattaa kuitenkin jäädä esimerkiksi yksinhuoltajalla niin pieneksi, ettei se mahdollista opiskeluun sitoutumista, ja moni epävarmassa tilanteessa oleva välttelee opintolainan nostamista. Aikuisena opiskeluun voi saada myös aikuiskoulutustukea Työllisyysrahastolta. Sen taustaehtoina on kuitenkin vähintään kahdeksan vuoden työura työntekijänä tai yrittäjänä ja vähintään vuoden yhtäjaksoinen päätoiminen työsuhte. Nämä ehdot rajaavat monesti vapaan taiteen kentällä toimivat ulos aikuiskoulutustuen piiristä.

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta mahdollistaa työttömälle työnhakijalle korkeakoulututkinnon suorittamisen työttömyysetuudella. Tukeen liittyy useita tiukkoja ehtoja, kouluttautumisesta tulee sopia, ja se on kirjattava työllistymissuunnitelmaan. Työvoimapolitiittisen lausunnon tai päätöksen tekee joko yksittäinen TE-palvelujen virkailija tai asiantuntijaryhmä peilaten ratkaisuaan lakiin, ohjeistuksiin, alueelliseen tilanteeseen ja jopa kyseisellä hetkellä käytettävissä oleviin työllistymisrahoituksiin.

Sitaatti kulttuurialan YAMK-opiskelijan saamasta päätöksestä:

"Työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun tarkoituksena on olennaisesti parantaa työnhakijan mahdollisuuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille. – – Vaikka suunnitellun koulutuksen tavoitteena on löytää kuvataiteilijoille uusia työllistymismahdollisuuksia, on kulttuurialan työntekijöistä – – jo nykyisellään runsaasti ylitarjontaa, joten TE-toimisto ei pidä edellä mainittujen opintojen tukemista työttömyysetuudella työvoimapolitiittisesti tarkoituksenmukaisena. Työ- ja elinkeinotoimiston koulutusta koskevaan ratkaisuun ei voi hakea valittamalla muutosta."

Turun ammattikorkeakouluun hakeutuu kulttuuri- ja taidealojen YAMK-opiskelijoita kaikkialta Suomesta. Osa heistä pyrkii lisäämään osaamistaan ja työllistymismahdollisuuksiaan työttömyysetuudella tuetusti. Ammattikorkeakoulu opastaa hakijoita jo hakuvaiheessa ottamaan huomioon elämäntilanteeseensa ja toimeentuloonsa liittyvät kysymykset ja toimittaa tarvittaessa erilaisia selvityksiä viranomaisille. Ammattikorkeakoulu ei tietenkään voi tietää kaikkia hakijan taustoja ja mahdollisiin etuuspäätöksiin liittyviä seikkoja, mutta eri TE-toimistojen linjaukset ja tapa ohjata työtöntä työnhakijaa tuntuvat vaihtelevan merkittävästi alueellisesti ja etuuskäsittelijöiden välillä. Samoja lakeja ja ohjeita voidaan lukea ja tulkita jopa täysin päinvastaisesti ja löytää laista aina peruste ratkaisulle – josta siis ei voi valittaa.

Kaikilla opiskelijoilla on oikeus yhdenmukaiseen kohteluun – myös opintojen rahoituspäätöksissä

Kulttuuri- ja taidealojen työhön liittyy monenlaisia odotuksia ja ennakoosenteita. Moni työtön työnhakija kohtaa lisäkoulutusta hakiessaan painetta alan vaihtoon. Monet koulutetut alkavatkin hyödyntää osaamistaan muilla aloilla aivan omatoimisesti, mutta sellaisen hakijan kohdalla, jolla elämä ja identiteetti on rakentunut vahvasti taiteellisen työskentelyn ympärille, hallinnollisessa valta-asemassa olevalta viranomaistaholta tuleva painostus muulle alalle siirtymiseen saattaa aiheuttaa ahdistusta ja jopa heikentää työllistymiskykyisyyttä.

Taiteilijan työssä ja taiteilijudessa ei ole erityistä mystiikkaa. Kuitenkin taiteellinen työskentelyprosessi ja ajattelu ovat valtaosalle väestöstä tuntemattomia – kuten yleensäkin ihmisille on vierasta muun kuin oman tai aivan läheisimpien ihmisten alojen työ. Tiedon sijaan meillä saattaa olla omaan, luonnollisesti varsin rajalliseen elämäkokemukseen pohjautuvia käsityksiä eri alojen töistä. Tällaisissa viranomaiskohtaisissa tiedealalta tulevat ovat usein altavastaajia, eivätkä osaa sanoittaa työtään ja tarpeitaan hallinnollisesti uskottavalla tavalla.

"Taiteen edistämiskeskuksen meneillään olevassa taiteilijoiden työllistämisedellytysten ja toimeentulon kehittämisohjelmassa yritetään viranomaisyhteistyössä löytää uusia toimivia rakenteita ja toimintatapoja taiteilija-asiakkaiden yhdenvertaisen palvelun varmistamiseksi muutamalla pilottipaikkakunnalla."

Onkin ehdottoman tarpeellista, ammattikunnan kannalta suorastaan välttämätöntä, että viranomaisten välisessä yhteistyössä etsitään taiteilija-asiakkaita aidosti palvelevia uusia ratkaisuja.

Taide-, kulttuuri- ja media-alalla työntekijät synnyttävät työtä itse – mikä pitää huomioida myös koulutusmahdollisuuksissa

Taiteelliseen ja luovien alojen työhön liittyvä konkreettinen erityispiirre on se, että valtaosa asiantuntijoista ovat itsensä työllistäjiä. He siis synnyttävät työtöiläisyyksiä ja työtä omalla toiminnallaan. Taiteilijoiden päätoimisia tehtäviä on hyvin harvoin auki julkisissa työnvälityspalveluissa.

Tähän liittyy erityinen ongelma, kun peilataan mielekkäitä kouluttautumisyväliä vallitsevaan lainsäädäntöön. Laissa julkisista työvoima- ja yrityspalveluista (6. luvun 2. §:n 1. momentissa) lukee: "opiskelun katsotaan olennaisesti parantavan työnhakijan mahdollisuuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille". Laki lähtee siis siitä, että on olemassa vakiintuneet työmarkkinat, joille avautuu työnantajilta avoimia työpaikkoja. Tämä muotoilu ja sitä kautta määräytyvä viranomaistoiminta lähestyy työmarkkinoita perinteisimmässä muodossaan, mikä ei vastaa korkeakoulutvisiossakin tunnistettua työelämän ja osaamisen muutostilannetta sekä uuden yrittäjyyden synnyttämistä.

Lain valmisteluaineistossa tunnustetaan kyllä työelämän muutostilanne ja siihen liittyvät osaamisvaateet sekä yrittäjyyden merkitys uusien palveluiden alan toimijoiden panos yhteistyöhön ja kehittämiseen on edellytys riittävän vaikutusvoiman saamiseksi ja kaikkien vaikutuskanavien hyödyntämiseksi. Tulee myös harkita, onko syytä pyytää lausuntoa tai linjausta ylempiltä laillisuutta valvovalta viranomaisilta siitä, noudattaako taiteilijoiden kohtelu säädöksiä ja toteutuuko se yhdenvertaisen tulkinnoin ja periaattein eri paikkakunnilla ja viranomaistahoilla. Poliittiseen päätöksentekoon tulee myös nostaa säädosperustan päivittäminen huomioimaan työelämän muutostilanteita ja sitä, ettei säädösten sanamuodoilla saateta jotain tiettyä toimialaa eriarvoiseen asemaan.

Taiteen edistämiskeskuksen rooli taiteilijoiden yhteiskunnallisen aseman ja yhdenvertaisen viranomaiskohtelun kehittämisessä on tärkeä. Kaikkien alan toimijoiden panos yhteistyöhön ja kehittämiseen on edellytys riittävän vaikutusvoiman saamiseksi ja kaikkien vaikutuskanavien hyödyntämiseksi. Tulee myös harkita, onko syytä pyytää lausuntoa tai linjausta ylempiltä laillisuutta valvovalta viranomaisilta siitä, noudattaako taiteilijoiden kohtelu säädöksiä ja toteutuuko se yhdenvertaisen tulkinnoin ja periaattein eri paikkakunnilla ja viranomaistahoilla. Poliittiseen päätöksentekoon tulee myös nostaa säädosperustan päivittäminen huomioimaan työelämän muutostilanteita ja sitä, ettei säädösten sanamuodoilla saateta jotain tiettyä toimialaa eriarvoiseen asemaan.

Artikkelin aiheeseen liittyviä säädöksiä:

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta, HE 133/2012

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta 28.12.2012/916, 6. luku

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta 28.12.2012/916, 14. luku

Työttömyysturvalaki 30.12.2002/1290, 11. luku 5 §

